

23. Furnham, A. (1986). Children's understanding of the economic world. Australian Journal of Education, 3, 219-240.

24. Hofstede, G. (1980). Culture's consequences. California Sage Publication.

I. Zubiashvily. Monetary culture of the modern society: social and psychological aspect. In this article within the framework of economic socialization the author considers peculiarities of the monetary culture in the conditions of modern Ukrainian society, regularities of its formation and development, social functions that it exercises. Components of the examined phenomenon are analyzed – cognitive, affective and conative.

The notion "monetary culture" is determined as independent structural component of the public culture. In any culture the essence of person is represented in the normative image of person which in each historical period has concrete historical demonstration. According to this the monetary culture of society carries an image of the "homo economicus" that responds to the certain type of the economic society culture built on the developed monetary relations.

In the context of research money is considered as a specific social and cultural phenomenon, special symbol of social and cultural life, importance of the study of its social essence is underlined. In the process of society's adjustment to the new reality of the market and commodity-money relations attitude of persons and groups to money, norms of the monetary behavior changes greatly. Money is means of person's inclusion to the connections with other participants of the monetary relations and has an immediate influence on the persons' behavior, on the change of their personal economic and psychological qualities. In the conditions of re-orientation of Ukrainian economy towards market values a problem of rational attitude to money and effective handling of them by representatives from different social groups becomes extremely topical.

Key words: culture, monetary culture, functions of the monetary culture, money, monetary behavior.

Отримано: 25.10.2015 р.

УДК 159.920.7:[965-12]

І.В. Івашкевич

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

І.В. Івашкевич. Психологічна характеристика підходів до визначення професійної компетентності фахівця. В статті окреслено особливості компетентнісного освітнього підходу. Описано принципи формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Виокремлено компетенції, які входять до структури професійної компетентності фахівця будь-якої сфери діяльності. Зазначено, що серед ключових професійних компетентностей фахівця виокремлюються: політичні та соціальні компетент-

ності, мультикультурні компетентності, комунікативні компетентності, інформаційні компетентності тощо. Окреслено структуру професійної компетентності фахівця та виділено "ключові мегакомпетенції".

Ключові слова: професійна компетентність, політичні та соціальні компетентності, мультикультурні компетентності, комунікативні компетентності, інформаційні компетентності, ключові мегакомпетенції.

І.В. Ивашкевич. Психологическая характеристика подходов к определению профессиональной компетентности специалиста. В статье обозначены особенности компетентностного подхода в образовании. Описаны принципы формирования профессиональной компетентности будущего специалиста. Выделены компетенции, которые входят в структуру профессиональной компетентности специалиста любой сферы деятельности. Среди ключевых профессиональных компетенций специалиста выделяются: политические и социальные компетентности, мультикультурные компетентности, коммуникативные компетентности, информационные компетентности и др. Определена структура профессиональной компетентности специалиста и выделены "ключевые мегакомпетенции".

Ключевые слова: профессиональная компетентность, политические и социальные компетентности, мультикультурные компетентности, коммуникативные компетентности, информационные компетентности, ключевые мегакомпетенции.

Постановка проблеми. Поняття професійної компетентності, не дивлячись на те, що воно є зовсім не новим в психологічній царині, до цих пір викликає неоднозначне розуміння та тлумачення. Але не має ніяких сумнівів, що на сучасному етапі суспільству потрібні випускники, готові до включення в подальшу життєдіяльність, спроможні ефективно розв'язувати як особисті, так і професійні проблеми. Останнє великою мірою залежить не тільки від отриманих знань, набутих вмінь та навичок, але й від деяких індивідуальних якостей, для позначення яких і вживаються поняття "компетентність" та "компетенція", які і відповідають парадигмі складної європейської освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як правило, феномен та структура професійної компетентності фахівця визначаються з урахуванням компетентнісного підходу в навчальному процесі вищого освітнього закладу. Педагогічний процес у вищих навчальних закладах має забезпечити процес розвитку компетентного спеціаліста, який має всі необхідні компетенції, що допоможуть професіоналу визначитися, яким саме способом виконання діяльності він оволодів, до чого він готовий, як саме він має себе удосконалювати і т.д. Компетентнісний підхід характеризується особистісним та діяльнісним аспектами, має практичну, прагматичну та гуманістичну спрямованість. Зокрема, на практичній спрямованості наголошується у Декларації Болонського процесу, прийнятій Радою Європи, в якій підкреслюється, що для високих результатів освіти важливо не про-

сто знати та вміти, але й розуміти, що і як робити [цит. за 5, с. 135-137]. Іншими словами, компетентнісний підхід наголошує на практичній зорієнтованості освіти, її прагматичному, регуляційному та предметно-професійному аспектах.

Зважаючи на актуальність становлення професійної компетентності майбутніх фахівців, завданнями нашої статті є:

1. Окреслити особливості компетентнісного освітнього підходу.
2. Описати принципи формування професійної компетентності майбутнього фахівця.
3. Виокремити компетенції, які входять до структури професійної компетентності фахівця будь-якої сфери діяльності.
4. Окреслити структуру професійної компетентності фахівця та виділити "ключові мегакомпетенції".

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. В цілому компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів організації навчальних цілей, відбору та парадигматики змісту освіти, організації учінневого процесу та оцінки досягнутих теоретичних та практичних результатів. До числа таких принципів відносяться наступні [9, с. 14-16]:

- спрямованість вищої освіти полягає у формуванні у студентів здатності самостійно розв'язувати проблеми в різноманітних сферах та видах діяльності на основі використання набутого професійно значущого досвіду, елементами якого є особистісний та соціальний досвід особистості;

- зміст освітнього процесу є дидактично адаптованим до учінневої діяльності соціальним досвідом розв'язання пізнавальних, світоглядних, моральних, політичних та інших проблем;

- фундаментальні задачі організації навчального процесу полягають в створенні позитивних умов для формування в учнів досвіду самостійного розв'язання пізнавальних, комунікативних, моральних та інших проблем, які у своїй сукупності створюють парадигму вищої освіти;

- оцінка навчальних результатів базується на аналізі рівнів освіченості, досягнутих студентами на певному етапі навчання.

Також в психологічній науці зазначається, що компетентнісний підхід – це підхід, який акцентує увагу на результатах учінневої діяльності, причому в якості основного результату розглядається не обсяг опанованої інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, в тому числі – не професійного характеру. При цьому характеристики навчальних проблемних ситуацій залежать від специфіки навчального закладу, а також від видів діяльності, визначених стандартом освіти для даної виокремлено спеціальності. Також під компетентнісним підходом – нерідко розуміють спробу привести у відповідність зміст професійної освіти та потреби ринка праці. Найбільш складним розумінням компетентнісного

підходу є таке, за яким результати учіннєвої діяльності визнаються значущими за межами освітньої системи, в парадигмі діалога культур світових спільнот та цивілізацій.

Окремі питання компетентнісного підходу в умовах професійного навчання знайшли своє відображення в роботах В.О.Сластьоніна, А.К.Маркової, С.Я.Батишева, М.М.Поташника, С.Е.Шишова і В.О.Кальней, М.А.Чошанова, В.П.Беспалько та інших. Узагальнюючи всі ці дослідження, які тою чи іншою мірою стосуються дослідження компетентнісного підходу в учіннєвому процесі вищих навчальних закладів, можна виокремити основні етапи його розвитку. Перший етап (1970-1980 рр.) характеризується введенням в науковий обіг дефініції "компетентність", створенням передумов для розмежування понять "компетентність", "компетенція", введенням поняття "комунікативна компетентність" тощо. Другий етап (1981-2000 рр.) характеризується розмежуванням використання категорій "компетентність" та "компетенція" в теорії та практиці навчання у вищій школі, окресленням передумов набуття професіоналізму в учіннєвій та управлінській діяльності, в міжособистісній взаємодії та спілкуванні тощо. Протягом цього періоду зарубіжні та вітчизняні дослідники провели емпіричні дослідження для різних видів діяльності та виділили певні, характерні саме їм компетентності та компетенції. Надається розгорнуте тлумачення поняття компетентності. При цьому важливо відзначити, що вчені пропонують будувати навчання, розглядаючи компетентність як результат учіннєвої діяльності [8; 13].

Третій етап (2001-по т.ч.) характеризується введенням у науковий обіг поняття "ключові компетенції", формування яких зумовлено базовими навчальними вміннями: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом [8, с. 42], що, за своєю суттю, фасилітують включення людини до діалогів націй, народностей, культур, діалогів, які відбуваються на рівні світових симпозиумів та цивілізацій.

Слід зазначити, що поняття "компетенція" та "компетентність" мають різні значення. Тлумачний словник іншомовних слів обґрунтовує поняття "компетентний" як той, що володіє компетенціями, тобто певним обсягом повноважень, які, в свою чергу, позначають якусь компетентність. Отже, кожен вид компетентності, в тому числі, – професійна, – вмішуватиме деякі компетенції (*competens* від лат. – відповідний чомусь, здібний, здатний).

В межах компетентнісного підходу можна виокремити декілька базових напрямків щодо визначення сутності та структури професійної компетентності фахівця. Перший напрямок ми назвали когнітивним. Зокрема, Т.К.Брітелл [13, с. 24] у визначення компетентності включає знання, вміння, досвід, теоретико-практичну підготовку до використання набутих знань, вмінь та навичок. Ми вважаємо, що інші визначення компетентності, які є в науковій літературі (Л.М.Мітіна, Г.К.Селевко, М.А.Чошанов та ін.), не

суперечать даному визначенню, але, в той же час, не повною мірою відображують його сутність. Зокрема, Г.К.Селевко [7, с. 140-143] говорить про потенційну готовність індивіда розв'язувати задачі з повним розумінням сутності справи; при цьому вчений не розкриває змісту даної готовності. Тобто, незрозумілим залишається, які компоненти компетентності є домінуючими, а які – додатковими. Науковець М.А.Чошанов [11, с. 8], в свою чергу, виокремлює лише змістовий (знання) та процесуальний (вміння) компоненти компетентності, що не дає повному висвітленню компетентності як особистісного утворення. Також Л.М.Мітіна [4, с. 30-32] під компетентністю розуміє знання в широкому розумінні, тобто процес ефективного розв'язання задачі, здатність адекватно, швидко та якісно виконати цю діяльність тощо.

У психології загальноприйнятою є точка зору, згідно якої поняття "компетентність" включає знання, вміння та навички здійснення навчальної (або учіннєвої) діяльності (Г.О.Балл, Л.М.Карамушка, С.Д.Максименко, Н.Ф.Тализіна, Р.К.Шакуров, О.Ф.Бондаренко та ін.). Зокрема, Л.М.Мітіна в структурі професійної компетентності вчителя виділяє окремі підструктури: операційну (знання, вміння, навички та способи здійснення педагогічної діяльності) та комунікативну (знання, вміння, навички та способи здійснення міжособистісного спілкування) [4, с. 29].

Під компетентністю Р.Є.Шишов розуміє загальну здатність і готовність особистості до діяльності, що передбачають набуття індивідом знань і досвіду, які, в свою чергу, придбані людиною завдяки участі в учіннєвій діяльності, зорієнтовані на самостійну участь в навчально-пізнавальному процесі, а також спрямовані на включення суб'єкта до майбутньої професійної діяльності. Спираючись на емпіричні результати власних досліджень, Р.Є.Шишов та В.А.Кальней під компетентністю розуміють, насамперед, "здатність мобілізуватися в даній ситуації, актуалізувати наявні знання, навички, досвід, ампліфікувати компетенції, засновані на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, настановленнях тощо [12, с. 10]. Також П.Жарвіс зазначає, що професійна компетентність – це не стільки знання, як вміння працювати в команді [14, с. 80-81].

В межах когнітивного напрямку "бути компетентнісним" означає бути здатним мобілізувати свій професійний потенціал (знання та досвід) в конкретній ситуації. Рада Європи визначила п'ять ключових професійних компетентностей, яким вона надає особливого значення:

1. Політичні та соціальні компетентності, які передбачають здатність особистості брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти, ситуації когнітивного дисонансу, брати участь у функціонуванні та покращенні демократичних соціальних інститутів.

2. Мультикультурні компетентності, які стосуються життя в крос-культурному суспільстві, такі як розуміння етнічних та національних відмінностей, повага один одного, здатність поважати людей інших культур, мов та релігій.

3. Комунікативні компетентності, які передбачають ефективне володіння усним та писемним мовленням, які є досить важливими як у професійній діяльності, так і в суспільному житті.

4. Інформаційні компетентності, пов'язані з виникненням інформаційного простору в суспільстві. Передбачається оволодіння фахівцем новими інформаційними технологіями, розуміння ставлення суб'єкта до інформації та реклами, яка поширюється у ЗМІ. Інформаційні компетентності фасилітують здатність професіонала самостійно вчитися все своє життя, що є основою особистісного зростання індивіда [цит. за 5, с. 135-137].

Іншим напрямом дослідження професійної компетентності спеціаліста є структурний. Він наголошує на структурній своєрідності професійної компетентності, а саме на тому, що професійна компетентність складається з певних компетенцій, необхідних фахівцеві даної галузі. Наприклад, науковці (Л.Н.Болотов, В.С.Ледньов, Н.Д.Нікандров, М.В.Рижаков, Г.К.Селевко) наголошують на практичній спрямованості компетенцій, які створюють, таким чином, парадигму відносин між знаннями і діями в сфері міжособистісної взаємодії [7, с. 138-144]; компетентнісний підхід, в результаті цього, значною мірою посилює практичну спрямованість учіннєвої діяльності.

Подібно до авторів Б.І.Хасан [9, с. 12-16] визначає професійну компетенцію як те, на що має претендувати майбутній фахівець, тобто те, що обов'язково має бути досягнутим, що допоможе людині ефективно здійснювати професійну діяльність. Таким чином, компетентність, на думку автора, є мірою опанування компетенціями, яка визначається здатністю людини розв'язувати практичні задачі.

Дещо по-іншому розглядає "компетентність" і "компетенцію" А.В.Хуторської [10]. Компетенція, на думку вченого, включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів виконання діяльності), що стають цілком зрозумілими лише з огляду на певне коло предметів і процесів, необхідних для реалізації якісної продуктивної діяльності. Компетентність, зазначає А.В.Хуторської, позначає володіння людиною відповідними компетенціями, що зумовлюють її особистісне ставлення до професійної діяльності. Автор чітко розмежовує поняття "компетентність" та "компетенція", маючи на увазі під останньою деяку окрему, наперед задану вимогу до учіннєвої діяльності студента, а під компетентністю – вже сформоване його особистісне новоутворення, що включатиме потрібні компетенції.

Подібним чином Г.К.Селевко зазначає, що під компетентністю розуміється інтегральна якість особистості, що виявляється в готовності

людини до виконання діяльності, заснованій на знаннях, вміннях і досвіді, набутих студентами в процесі навчання і соціалізації, зорієнтовані на самостійне та ефективне виконання діяльності тощо [7, с. 139]. Також Г.К.Селевко наголошує на тому, що поняття "компетентність" значно ширше за знання, вміння і навички, адже компетентність включає компоненти спрямованості особистості (мотивацію, ціннісні орієнтації і т. ін.), здатність долати стереотипи, розв'язувати проблеми, виявляти проникливість, гнучкість мислення, самостійність, цілеспрямованість, волю тощо [7, с. 140].

Разом з тим, вказує Г.К.Селевко, компетенції є засобом зв'язку знань, вмінь та міжособистісних взаємовідносин, що експлуатуються в змісті умов певної конкретної дійсності. При цьому вчений зазначає, що компетентність завжди є актуальним проявом певних компетенцій: "Можна також розуміти під професійною компетентністю оволодіння людиною відповідними компетенціями, включаючи до її структури особистісне ставлення до професійного простору в цілому і до предмету діяльності зокрема" [7, с. 141].

В парадигмі структурного підходу досить часто поняття компетентність визначається через включення в неї "ключових компетенцій", які забезпечують ефективну поведінку особистості під час здійснення професійної діяльності та реалізації міжособистісних взаємостосунків [4; 8; 14 та ін.].

З урахуванням результатів власних емпіричних досліджень С.В.Шишов та В.Л.Кальней визначають "ключову компетенцію" як визначальну, таку, що відповідає зовнішнім умовам реалізації, які не можна вважати або обмеженими, або надто специфічними, адже великою мірою вони є універсальними [12, с. 10]. Отже, вчені передбачають, що "ключові компетенції" радше приймають надпрофесійний характер, тобто вони є необхідними в будь-якій сфері діяльності.

Слід наголосити також і на неоднозначності підходу до виокремлення ключових компетенцій. Зокрема, Дж.Равен [6], спираючись на результати власне проведених емпіричних досліджень, виділяє такі компетенції, які входять до структури професійної компетентності фахівця будь-якої сфери діяльності:

а) здатність: працювати самостійно без здійснюваного постійного керівництва; брати на себе відповідальність за власною ініціативою; виявляти ініціативу, не запитуючи інших, чи слід це робити; працювати в команді; набувати будь-яких знань та вмінь за власною ініціативою (тобто, враховуючи свій професійно значущий досвід і зворотний зв'язок з оточуючими);

б) вміння: аналізувати нові, в тому числі – непередбачувані – ситуації, вміння застосовувати вже наявні знання для такого аналізу; приймати виважені рішення, в тому числі – в умовах, коли фахівець не має можливостей обробити інформацію автоматично; готовність помічати проблеми і шукати шляхи їх розв'язання.

В структурі професійної компетентності Г.К.Селевко [7] виділяє "ключові мегакомпетенції", якими має володіти, передусім, вчитель або педагог позашкільних закладів освіти:

- математичну компетенцію – уміти працювати з числами, цифровою інформацією (тобто, володіти математичними вміннями);
- комунікативну компетенцію – вміння розпочинати комунікацію, бути зрозумілим, спілкуватися невимушено;
- інформаційну компетенцію – володіти сучасними інформаційними технологіями, працювати з усіма видами інформації;
- автономізаційну – бути здатним до саморозвитку, мати здатність до самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності;
- соціальну – вміти співпрацювати з колегами в трудовому колективі, в команді;
- продуктивну – вміти працювати і заробляти, мати фінансову незалежність, бути здатним створювати власний продукт, приймати рішення і нести відповідальність за них;
- моральну – готовність жити за моральними законами, прийнятими в даному суспільстві.

Так, Г.К.Селевко зазначає, що педагоги навчальних закладів початкової професійної освіти відрізняються такими "ключовими компетенціями": умінням спілкуватися, співпрацювати (працювати в команді), розв'язувати проблеми та задачі, здійснювати самоврядування, реалізувати інформаційні комунікації, в тому числі – на міжкультурному рівні [7].

Оволодіння даними компетенціями також розглядається В.Н.Зимінім як необхідна умова забезпечення якості професійної освіти. Вчений зазначає, що компетентнісний підхід не обмежується включенням у зміст початкової професійної освіти лише ключових компетенцій, адже процес професійного навчання спрямований на створення умов, що забезпечують оволодіння фахівцем компетенціями в складній сфері професійної діяльності [3].

Найбільш повний список ключових компетенцій студентів запропоновано Радою Європи в межах реалізації проекту "Впровадження Болонського процесу в систему вищої освіти в Україні" [5, с. 136]. Цим проектом було визначено, що для здійснення реформ вищої освіти необхідним є визначення ключових компетенцій (key competencies), якими повинні оволодіти студенти для здійснення успішної професійної діяльності та подальшої самоосвіти. Цими компетенціями є: вміння використовувати нові інформаційні та комунікативні технології; виявляти гнучкість в умовах швидких змін соціальної дійсності; вміння демонструвати стійкість перед труднощами, вміння знаходити нові рішення в нестандартних ситуаціях та ситуаціях когнітивного дисонансу, вміння адаптуватися до змінних умов соціальної дійсності.

Адаптивна поведінка людини в навколишньому світі, вказує М.Є.Бершадський, є можливою лише за умов, якщо людина вміє сприймати необхідну інформацію і приймати на її основі адекватні рішення. Ці вміння вчений називає "професійною компетентністю" [1, с. 4-8]. На наш погляд, вміння адаптуватися до мінливих умов навчання та професійної діяльності є важливою складовою професійної компетентності фахівця, хоча далеко не єдиною, адже лише адаптивних вмінь зовсім недостатньо для здійснення ефективної професійної діяльності.

У дослідженнях багатьох авторів [3; 7] було виокремлено напрямки, в якому професійна компетентність розглядається як система. Цей напрямок до визначення професійної компетентності ми назвали системним. Його представниками є: Т.Г.Браже, А.К.Маркова та інші. Автори розуміють професійну компетентність як систему знань, вмінь та навичок, професійно значущих якостей особистості, які забезпечують можливість виконання людиною діяльності на високому професійному рівні.

Зокрема, Т.Г.Браже [2, с. 70-73] представляє професійну компетентність як систему, яка включає в свою структуру аспекти філософського, психологічного, соціального, культурологічного та особистісного порядку. Авторка виокремлює такі показники досліджуваного поняття, як оволодіння суб'єктом професійними знаннями та вміннями, ціннісними орієнтаціями, культурою поведінки та діяльності тощо.

Висновки. Отже, ми вважаємо, що професійна компетентність вміщує знання, вміння, навички, набуті в процесі шкільного та дошкільного навчання, а також під час учіннєвої діяльності у вищій школі. Так, розвиток професійної компетентності особистості зумовлюється всім процесом навчання, є інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних, політичних аспектів знань. Окрім сфери учіннєвої діяльності, автори виділяють галузі, які фасилітують розвиток компетентності особистості: політика, екологія, взаємостосунки в навколишньому світі, медична сфера, культура тощо. Отже, системний напрямок більш широко тлумачить професійну компетентність фахівця, наголошуючи на соціальних функціях спеціаліста, вміннях не лише виконувати свої професійні обов'язки, але й здійснювати професійно зорієнтовану діяльність в різних соціальних сферах, навіть й не дотичних до безпосередньої професійної галузі своєї праці.

Перспективи подальших досліджень. В наших теоретичних та емпіричних дослідженнях ми будемо займатися проблемою становлення професійної компетентності майбутніх юристів. Вибір фахівця саме цієї галузі професійної діяльності продиктований наступним. Так, значні перетворення в основних сферах нашого життя, зміни в суспільній свідомості істотно порушили питання про нову реформу судової системи. Основи правосуддя не відповідають вже сучасним потребам суспільства. Незадоволеність

діяльністю судів зумовлюється, насамперед, тим, що за своєю суттю вони є керованими елементами загальної адміністративно-командної системи. В суспільстві поширюється недовіра до судової системи. Тому на сучасному історичному етапі гостро постає питання створення незалежної судової влади, здатної надійно захищати права людини і громадянського суспільства.

На даний час в Україні проводяться реформи в усіх сферах суспільства, в тому числі – і в судовій системі. Ефективна судова система ґрунтується на принципах незалежності, доступності, верховенства права, справедливості і професіоналізму суддів.

Недовіра до судів і суддів у суспільстві нерідко досягає критичних позначень. В останній час ми побачили випадки притягнення до кримінальної відповідальності не тільки деяких суддів, але і прокурорів. На цьому історичному і політичному фоні набуває актуальності питання формування професійної компетентності майбутніх працівників правової і судової системи Української держави. Від майбутніх юристів багато в чому буде залежати, якою стане Україна в ході реформування – корумпованою, відсталою, чи правовою і сучасною.

Набуття професійної компетентності завжди було одним із найважливіших завдань, які постають перед вищими навчальними закладами, адже саме компетентність є найважливішою складовою професіоналізму, якого, як ми бачимо, так не вистачає у вищевказаній сфері діяльності.

Професійна компетентність майбутніх юристів, насамперед, представляє собою сукупність набутих вмій, навичок, здобутих у процесі навчання загальних та спеціальних знань. Але нагальними також є питання особистісного ставлення до обраної професії, об'єктивного та суб'єктивного усвідомлення відповідності її базовим критеріям. Недостатньою мірою дослідженими залишаються питання психологічних умов та чинників становлення професійної компетентності у студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів.

На жаль, питання психологічних особливостей становлення професійної компетентності майбутніх юристів не було предметом спеціальних, в тому числі – емпіричних – досліджень. Отже, зважаючи на існуючі теоретичні та практичні передумови вивчення даної проблеми, виникає суттєва необхідність її спеціального аналізу як в теоретичному, так і в експериментальному плані, що буде зроблено в наступних наших публікаціях.

Список використаних джерел

1. Бершадский М.Е. На пути к технологии когнитивного обучения [Текст] / Михаил Евгеньевич Бершадский // Школьные технологии. – 2002. – № 4. – С. 3-15.

2. Браже Т.Г. Из опыта развития общей культуры учителя [Текст] / Тереза Георгиевна Браже // Педагогика. – 1993. – № 2. – С. 70-73.

3. Зимин В.Н. Повышение качества подготовки квалифицированных рабочих и специалистов через внедрение модульного компетентного подхода [Текст] / Владимир Николаевич Зимин // Материалы итоговой конф. международного проекта "Ключевые компетенции в подготовке кадров". – Иркутск : ИПКРО, 2004. – С. 9-13.

4. Митина Л.М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях [Текст] / Лариса Максимовна Митина // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 28-38.

5. Михальчук Н.О. Особливості підготовки перекладачів в контексті євроінтеграції [Текст] / Наталія Олександрівна Михальчук // Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції : Матеріали 2 Всеукраїнської науково-практичної конференції 3 квітня 2009р. / [за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка]. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту "НАУ-друк", 2009. – С. 135-137.

6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация [Текст] / Джон Равен. – М. : Когито-центр, 2002. – 396 с.

7. Селевко Г.К. Компетентности и их квалификация [Текст] / Герман Константинович Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-144.

8. Слостёнин В.А. Доминанта деятельности [Текст] / Виталий Александрович Слостёнин // Народное образование. – 1998. – № 9. – С. 41-42.

9. Хасан Б.И. Границы компетенций: педагогическое вменение и возрастные притязания [Текст] / Борис Иосифович Хасан // Педагогика развития: ключевые компетентности и их становление : Журнал практического психолога. – 2004. – № 1. – С. 12-16.

10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / Андрей Викторович Хуторской // Доклад на отделении философии образования и теоретической педагогики РАО 23 апреля 2002 г. – Центр "Эйдос". – www.eidos.m/news/compet.htm

11. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения [Текст] / Мурат Аширович Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – С. 6-8.

12. Шишов С.Е., Кальней В.А. Школа: мониторинг качества образования [Текст] / Сергей Евгеньевич Шишов, Валентина Алексеевна Кальней. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – С. 10.

13. Britell T.K. Competency and Excellence [Text] / T.K. Britell // Minimum Competency Achivment Testing / [ed. by Taeger R.M., Titl C.K. (eds).]. – Berkeley, 1980. – P. 23-29.

14. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice [Text] / P. Jarvis. – London and New York, 1995. – P. 80-81.

Spisok vykorystanykh dzherel

1. Bershadskij M.E. Na puti k texnologii kognitivnogo obucheniya [Tekst] / Mixail Evgen'evich Bershadskij // Shkol'nye texnologii. – 2002. – № 4. – S. 3-15.
2. Brazhe T.G. Iz opyta razvitiya obshej kul'tury uchitelya [Tekst] / Tereza Georgievna Brazhe // Pedagogika. – 1993. – № 2. – S. 70-73.
3. Zimin V.N. Povyszenie kachestva podgotovki kvalificirovannyx rabochix i specialistov cherez vnedrenie modul'nogo kompetentnostnogo podxoda [Tekst] / Vladimir Nikolaevich Zimin // Materialy itogovoj konf. mezhdunarodnogo proekta "Klyucheve kompetencii v podgotovke kadrov". – Irkutsk : IPKRO, 2004. – S. 9-13.
4. Mitina L.M. Lichnostnoe i professional'noe razvitie cheloveka v novyx social'no-e'konomicheskix usloviyax [Tekst] / Larisa Maksimovna Mitina // Voprosy psixologii. – 1997. – № 4. – S. 28-38.
5. Mychauk N.O. Osoblyvosti pidhotovky perekладаiv v konteksti jevrontehraciji [Tekst] / Natalija Oleksandrivna Mychauk // Sociokuturni ta etnolinhvistyni problemy haluzevoho perekladu v paradyhmi jevrontehraciji : Materialy 2 Vseukrajinkoji naukovy-prakty?noji konferenciji 3 kvitnia 2009r. / [za zah. red. A.H. Hudmaniana, S.I. Sydorenka]. – K. : Vyd-vo Nac. aviac. un-tu "NAU-druk", 2009. – S. 135-137.
6. Raven Dzh. Kompetentnost' v sovremennom obshestve. Vvyavlenie, razvitie i realizaciya [Tekst] / Dzhon Raven. – M. : Kogito-centr, 2002. – 396 s.
7. Selevko G.K. Kompetentnosti i ix kvalifikaciya [Tekst] / German Konstantinovich Selevko // Narodnoe obrazovanie. – 2004. – № 4. – S. 138-144.
8. Slastyonin V.A. Dominanta deyatel'nosti [Tekst] / Vitalij Aleksandrovich Slastyonin // Narodnoe obrazovanie. -1998. – № 9. – S. 41-42.
9. Xasan B.I. Granicy kompetencij: pedagogicheskoe vmenenie i vozrastnye prityazaniya [Tekst] / Boris Iosifovich Xasan // Pedagogika razvitiya: klyucheve kompetentnosti i ix stanovlenie : Zhurnal prakticheskogo psixologa. – 2004. – № 1. – S. 12-16.
10. Xutorskoj A.V. Klyucheve kompetencii i obrazovatel'nye standarty [E'lektronnyj resurs] / Andrej Viktorovich Xutorskoj // Doklad na otdelenii filosofii obrazovaniya i teoreticheskoy pedagogiki RAO 23 aprelya 2002 g. – Centr "E'jdos". – www.eidos.m/news/compet.htm
11. Choshanov M.A. Gibkaya texnologiya problemno-modul'nogo obucheniya [Tekst] / Murat Ashirovich Choshanov. – M. : Narodnoe obrazovanie, 1996. – S. 6-8.
12. Shishov S.E., Kal'nej V.A. Shkola: monitoring kachestva obrazovaniya [Tekst] / Sergej Evgen'evich Shishov, Valentina Alekseevna Kal'nej. – M. : Pedagogicheskoe obshestvo Rossii, 2000. – S. 10.

13. Britell T.K. Competency and Excellence [Text] / T.K. Britell // Minimum Competency Achievement Testing / [ed. by Taeger R.M., Titl C.K. (eds).]. – Berkeley, 1980. – P. 23-29.

14. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice [Text] / P. Jarvis. – London and New York, 1995. – P. 80-81.

I.V. Ivashkevych. Psychological characteristics of approaches to determine the professional competence of the person. The article outlines the features of the competency of the educational approach. It is noted that when we speak about the competence we refer to integrated quality of the person that manifests itself in readiness to perform human activities based on knowledge, skills and experience acquired by the students in learning and socialization, focused on independent and effective activity of others. In the scientific literature it was shown that competence was always important manifestation of certain competencies, as could be understood by the human mastery of professional competencies, including into the structure of the professional competence of the person personal attitude to the professional space in general and to the subject in particular. The principles of the development of professional competence of future specialist were described. There were shown partial competencies which made up the structure of professional competence of the person in any sphere of the activity. It was noted that among key professional competencies every one distinguishes political and social competences, multicultural competences, communicative competences, informational competences, etc.

In the article it was outlined the structure of the professional competence of the person and there were highlighted "key meta competences". In the structure of the professional competence the scholars have identified "key meta competences" that should have, above all, a teacher of secondary schools or a teacher of pre-school educational institutions: mathematical competence; communicative competence; informational competence; autonomic and social competences; productive and moral competences, etc.

Key words: professional competence, political and social competences, multicultural competences, communicative competences, informational competences, key meta competences.

Отримано: 17.11.2015 р.

УДК 925:159.923

Е.З. Івашкевич

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ, ВИМІРЮВАЛЬНИЙ, ГЕНЕТИЧНИЙ, ТЕСТОЛОГІЧНИЙ ТА ФАКТОРНИЙ ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЯК ПІДГРУНТЯ СТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПЕДАГОГА

Е.З. Івашкевич. Феноменологічний, вимірювальний, генетичний, тестологічний та факторний психологічні підходи як підґрунтя структури соціального інтелекту педагога. В статті проаналізовано сутність поняття "інтелект", окреслено його як своєрідну систему психічних механізмів, які зу-